

8. लघु उद्यम कर्जा		
(क) लघु उद्यम कर्जा	रु. ३,००,०००/- सम्म रु. ७,००,०००/- सम्म	१-३ वर्ष १-४ वर्ष
(ख) ब्यक्तिगत कर्जा	रु. ३,००,०००/- देखि रु. ५,००,०००/- सम्म	२ वर्ष ३ वर्ष
9. उर्जा कर्जा (धितोमा)	रु. ६०,०००/- सम्म	१-५ वर्ष
(क) गोबर ग्यास कर्जा	रु. ४०,०००/- सम्म	२ वर्ष
(ख) सोलार, सुधारिएको चुल्हो, पानीघट्ट, सोलार टुकि	रु. ४०,०००/- सम्म	२ वर्ष
(ग) जेनेरेटर, मोटर आदि	रु. ४०,०००/- सम्म	२ वर्ष
६. वैदेशिक कर्जा	रु. १,००,०००/- सम्म	१ वर्ष
७. शैक्षिक कर्जा	रु. १,००,०००/- सम्म	३ वर्ष
८. आकस्मिक कर्जा	रु. ८०,०००/- सम्म	१ वर्ष

ख) बचत कार्यक्रम:

सदस्यहरूले आफ्नो घरायसी, सामाजिक तथा अन्य आवश्यकता पूरा गर्न विभिन्न किसिमका बचत तथा कोषहरू संचालन गरेका छन्। ती बचतहरू हुन:

- (१) ब्यक्तिगत/स्वेक्षिक बचत (Voluntary Saving)
- (२) अनिवार्य बचत (Compulsory Saving)
- (३) केन्द्र कोष बचत (Centre Fund Saving)
- (४) समृद्धि बचत

साथै सर्वसाधारणहरूको छरिएर रहेका पूँजीलाई संकलन गरी उनीहरूको घरायसी, सामाजिक तथा अन्य आवश्यकता परिपूर्ति गर्न निम्न बचतहरू संचालन गरिएका छन्:

- (क) सजिलो बचत (Easy Saving)
- (ख) विशेष बचत (Special Saving)
- (ग) कर्मचारी बचत (Staff Saving)
- (घ) मुद्रीत निक्षेप (Fixed Deposit)

ग) ग्रामीण कर्जा बीमा कार्यक्रम:

संस्थाका ग्राहक तथा निजको श्रीमान एवम् लगानी गरिएका पशुजन्य परियोजनामा बीमाको व्यवस्था रहेकोछ।

घ) मनि ट्रान्सफर कार्यक्रम: (१) वैदेशिक (२) आन्तरीक

१०.२ लघु उद्यम कर्जा तथा बैंकिङ्ग कार्यक्रम

२०५७ भाद्रदेखि संस्थाले आफ्नो कार्य क्षेत्रका पुराना ग्राहकहरूसँग व्यावसायिक योजना तथा पर्याप्त धितो लिई लघु उद्यम कर्जा कार्यक्रम सुरु गरेको हो। नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेको निर्देशन बमोजिम समूह

सदस्यहरू जसले बिना धितो संस्थासँग कारोवार गरी केही सम्पत्ति जोडेका छन् र भौतिक सम्पत्ति धितो लिई रु. ७,००,०००/- सम्म र सदस्य बाहेकका ब्यक्तिले रु. ३,००,०००/- सम्म कर्जा सापटी लिन सक्दछन्। बैंक तथा वित्तीय संस्था नभएका स्थानिय तहहरूमा रु. ५,००,०००/- सम्म कर्जा सापटी लिन सक्दछन्। यो कर्जा स्थानीय स्तरमा संचालन हुने घरेलु उद्योग, ब्यापारिक प्रयोजनका कृषि, ब्यवसाय, सेवा तथा ब्यापार ब्यवसायसँग सम्बन्धित विभिन्न परियोजनाको स्थापना, संचालन तथा विस्तार गर्न दिईन्छ। कर्जाको किस्ता रकम र भुक्तानी अवधि परियोजना हेरी निर्धारण गरिन्छ।

99) ब्याज दर

परम्परागत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा कर्जाको लागि ग्राहक स्वयम कार्यालयमा पुग्नु पर्ने तर लघुवित्त संस्थामा कर्जाको आकार सानो हुनुको साथै माहिनेपिच्छे ग्राहकहरूको घरदैलोमा गई सेवा पुऱ्याउनु पर्ने हुँदा संस्थाको खर्च बढी हुन गई त्यसको असर ब्याजमा पर्न गएको छ।

संस्थाले लगानी गर्ने कर्जाहरूको ब्याजदर कर्जाको घट्टो मौज्दातको आधारमा वार्षिक १०-१७% को दरले ब्याज लिने गरिएको छ। ग्राहक सदस्यहरूको बचतमा दैनिक मौज्दातमा ७% ले ब्याज दिने गरेकोछ। सर्वसाधारणहरूको बचतमा ७% देखि १०.५% सम्म ब्याज प्रदान गर्दै आई रहेको छ।

स्वावलम्बी समूह पद्धति (SRG) अन्तर्गत स्थापित शाखाहरूमा औसतमा २०/२५ जनाको समूह गठन गरी सोही समूहको जमानीमा कर्जा दिने गरिन्छ। यस्तो कर्जामा घट्टो मौज्दातको आधारमा वार्षिक १७% को ब्याज दर कायम गरिएको छ। समूहले संस्थासँग कर्जा माग गर्दा समूहको बचतले नपुग हुने रकम मात्र माग गर्नु पर्ने ब्यवस्था रहेको छ।

99) सामाजिक कार्यक्रम

निर्धन उत्थान लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडको स्थापना पश्चात निर्धन संस्थाले पुऱ्याउँदै आएको वित्तीय सेवा यस संस्था मार्फत संचालन गरिएकोछ। गरीबी निवारणको लागि लघुवित्त सेवा महत्वपूर्ण साधन

भएको प्रमाणित भई सकेको र समाजको सम्पूर्ण विकासको लागि थप सेवा स्वास्थ्य, शिक्षा, जनचेतना, सीप तथा उद्यम विकास जस्ता कार्यक्रम पनि संचालन भएमा छिटो प्रगति हासिल गर्ने हुँदा यस्ता गैर वित्तीय कार्यक्रमहरू मातृ संस्था “निर्धन”ले संचालन गरी रहेकोछ।

93) हालका चुनौतीहरू

संस्थाले घरदैलोमा पुऱ्याएको सेवा, विपन्न वर्गको आर्थिक/सामाजिक स्थितिमा देखिएको परिवर्तनको लेखाजोखा तथा उनीहरूको आवश्यकताको वास्तविक पहिचान स्थानीय स्तरमा हुन नसक्दा ब्याजदर, असुली प्रक्रिया जस्ता विषयलाई लिएर कहिलेकाँही कार्यक्रमको आलोचना भएको पाईन्छ। यसबाट संस्थाले ग्राहक सदस्यहरू, अभिभावकहरूसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम गरी कार्यक्रममा सुधार गर्दै लक्ष हासिल गर्न यस संस्थालाई आवश्यक सहयोग पुगेको छ।

संस्थाको वित्तीय अवस्था तथा यसले संचालन गरेको वित्तीय प्रणालीको तथा उपलब्ध गराईएको सेवाको आधारमा सही मूल्याङ्कन गरिएमा हालको ब्याजदर महङ्गो देखिदैन। विपन्न वर्गलाई दिगो तरिकाले वित्तीय सेवा प्रदान गर्ने, ग्राहक संख्या अभिवृद्धि गर्ने, ग्राहकको कर्जा आवश्यकता पूर्ति गर्न आवश्यक श्रोत परिचालन आदि चुनौती देखिएका छन्।

ग्राहक सदस्यहरूको उद्यमशिलता विकास गर्न ब्यवसायिक सीप विकास तालिम प्रदान गर्ने कार्य निरन्तर रुपमा अगाडि बढाउने ग्राहक सदस्यहरूलाई ब्यवसायिक साक्षरता प्रदान गरी लघुउद्यमीबाट साना ब्यवसायी तर्फ बाटो देखाउने कार्य भइरहेको र आगामी दिनमा यस कार्यमा थप जोड दिएर अगाडि बढाइनेछ।

प्रगति विवरण

२०७६ आषाढ महिनासम्मको संस्थाको कारोवार झलक :

शाखा संख्या	: १८१	क्षेत्रीय कार्यालय संख्या	: १०
प्रदेश	: ७	जिल्ला	: ७७
सेवा पुगेको स्थानिय तह	: ५१६	केन्द्र संख्या	: १८,५२५
समूह संख्या	: ४५,८९७	घरघुरी संख्या	: ३५५,९४७
लाभान्वित जनसंख्या	: १७ लाख ८० हजार		
कुल कर्जा लगानी	: रु. १ खर्ब २१ अर्ब ७ करोड १६ लाख		
कुल कर्जा असुली	: रु. १ खर्ब १ अर्ब ४३ करोड २० लाख		
लगानीमा रहेको कर्जा	: रु. १९ अर्ब ६३ करोड ९६ लाख		
कुल बचत परिचालन	: रु. ११ अर्ब ४ करोड ८९ लाख		
कर्मचारी संख्या	: १,११३ जना (केन्द्र परिचालक सहित)		

संक्षिप्त चिनारी

निर्धन उत्थान लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड

(नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'घ' वर्गको ईजाजतपत्र प्राप्त संस्था)

केन्द्रीय कार्यालय, निर्धन भवन, भगवतीबहाल, नक्साल, काठमाडौं

फोन: ०१-४४९३७९९, ४४९३७९४, ४४९३८४०
फ्याक्स: ०१-४४९३८५६
E-mail: info@nirdhan.com.np
Website: www.nirdhan.com.np
वा
नजीकको क्षेत्रीय/शाखा कार्यालय

१) पृष्ठभूमि

नेपालमा विपन्न परिवारको आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउन प्रभावकारी बैकिङ्ग पद्धतिको टङ्कारो आवश्यकता देखिएको समयमा नेपाल राष्ट्र बैंकका डेप्युटी गभर्नर तथा नेपालमा सर्वप्रथम औपचारिक रूपमा विना धितो लघुवित्त सुरुवात गर्ने डा. हरिहर देव पन्तको अग्रसरतामा वि.सं. २०४७ चैत्र १७ गते “निर्धन” (गैर सरकारी संस्था) को स्थापना भएको थियो। वि.सं. २०४९ साल चैत्र १ गते निर्धन संस्थाले नेपालमा पहिलो पटक बिना धितो लघुवित्त कार्यक्रम सुरु गरेको हो। यस संस्थाले अन्य बैंक/वित्तीय संस्थाहरूसँग पहुँच नभएका र अत्यन्त विपन्न परिवारका महिलाहरूलाई आफ्नो लक्षित वर्ग बनाई बिना धितो सामुहिक जमानीमा आय आर्जन गर्न कर्जा उपलब्ध गराई नेपालमा ग्रामीण बैंक वित्तीय प्रणालीको सुरुवात गरेको हो। “निर्धन” संस्थाको सफलतापछि मात्र सरकारी र गैर सरकारी स्तरमा ग्रामीण बैंक बंगलादेशको वित्तीय प्रणाली अनुसरण गर्ने संस्थाहरूको स्थापना हुन थालेको हो।

२) निर्धन उत्थान लघुवित्त वित्तीय संस्था किन ?

“निर्धन” संस्थाले संचालन गरेको वित्तीय कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिदै एउटा सक्षम संस्थाको माध्यमबाट दीर्घकालसम्म विपन्न परिवारलाई बैकिङ्ग तथा वित्तीय सेवा पुऱ्याउन संस्थाकै पहलमा तत्कालीन विकास बैंक ऐन २०५२ तथा कम्पनी ऐन २०५३ अन्तर्गत रहने गरी २०५५ साल कार्तिक १२ गते निर्धन उत्थान लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडको स्थापना भई बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन २०७३ अनुसार सञ्चालनमा रहेको छ।

३) संस्थाको स्वामित्व:

२०७६ आषाढ मसान्तसम्म पूँजी संरचना अनुसार संस्थाको अधिकृत पूँजी रु. २ अर्ब जारी पूँजी तथा चुक्ता पूँजी रु. १२० करोड रहेको छ। संस्था स्थापना तथा संचालनमा सर्वसाधारण तथा सदस्यहरूको अहम भूमिका रहेकोले कूल शेयरको ४९% शेयर सर्वसाधारणको स्वामित्वमा रहेको छ। संस्थाको संस्थापक शेयरधनीहरूमा निम्न संस्थाहरू रहेका छन्: निर्धन संस्था, ग्रामीण ट्रष्ट बंगलादेश, नबिल बैंक लिमिटेड, हिमालयन बैंक लिमिटेड, एभरेष्ट बैंक लिमिटेड, ईन्टरनेशनल फाईनान्स कर्पोरेशन, नेशनल लाईफ ईन्स्युरेन्स क. लि. र नीजि क्षेत्रका प्रवर्द्धकहरू।

४) संचालक समिति

श्री गणेश बहादुर थापा (प्रतिनिधि, निर्धन संस्था) (नेपाल राष्ट्र बैंकका पूर्व गभर्नर)	अध्यक्ष
श्री राजेन्द्र बहादुर मल्ल (प्रतिनिधि, नबिल बैंक लि.)	संचालक
श्री सुशील जोशी (प्रतिनिधि, हिमालयन बैंक लि.)	संचालक

श्री देवेन्द्र बहादुर राउत (संस्थापक शेयरधनी)	संचालक
श्री टोप बहादुर रायमाझी (सर्वसाधारण शेयरधनी)	संचालक
श्री सप्रिता तिवारी (सर्वसाधारण शेयरधनी)	संचालक
श्री शरदनिधि तिवारी (स्वतन्त्र व्यवसायी विशेषज्ञ)	संचालक

५) संस्थाको परिकल्पना (Vision) तथा अभियान (Mission)

स्वरोजगारी र सामाजिक जागरणको माध्यमबाट विपन्न वर्ग तथा महिलाहरूलाई उन्नतशिल, आत्मनिर्भर बनाउने र ग्रामीण समाजको निर्माणमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउन उनीहरूलाई सक्षम बनाउने यस संस्थाको परिकल्पना (Vision) रहेको छ। त्यसै गरी “ग्रामीण गरीब महिलाहरूलाई दिगो तरिकाले वित्तीय सेवा प्रदान गर्ने र सामाजिक चेतना जगाउने” यस संस्थाको अभियान (Mission) रहेको छ।

६) संस्थाको उद्देश्य

- ❖ सदस्यता अभिवृद्धि र कुशल वितरण संयन्त्रद्वारा वित्तीय सक्षमता हासिल गर्ने।
- ❖ संस्थागत कुशल ब्यवस्थापन र कर्मचारीको उच्च मनोबल कायम राख्ने।
- ❖ सामाजिक सचेतना अभिवृद्धि, कर्जा सदुपयोगिता र भुक्तानी तथा नियमित बचतको माध्यमले महिलाहरूको “आत्मसम्मान” कायम राख्न योगदान पुऱ्याउने।

७) सांगठनिक ढाँचा

संस्थाको तीन स्तरका कार्यालयहरू शाखा कार्यालय, क्षेत्रीय कार्यालय र केन्द्रीय कार्यालय रहेका छन्। शाखा कार्यालयहरूले प्रत्यक्ष रूपमा ग्राहकहरूसँग सम्बन्ध राखी सेवा प्रदान गर्दछन्।

क्षेत्रीय कार्यालयले ७ देखि २८ शाखा कार्यालयहरूको ब्यवस्थापन गर्दछन् र आन्तरीक नियन्त्रण गर्ने, कर्जा सदुपयोगिता निरीक्षण गर्ने, सबै शाखाहरूको लेखा तथा प्रतिवेदनहरू कम्पाईल गर्ने, शाखाको योजना तथा बजेटमा सुपरीवेक्षण गर्ने, समूह र केन्द्रका सदस्यहरू लक्षित गरीब भित्र रहे नरहेको परीक्षण गर्ने जस्ता कार्यहरू गर्दछन्।

यस संस्थाको केन्द्रीय कार्यालयमा आठ वटा विभागहरू रहेका छन्: योजना अनुगमन तथा अनुसन्धान विभाग, संचालन विभाग, आन्तरीक लेखापरीक्षण विभाग, मानव संसाधन ब्यवस्थापन विभाग, तालिम तथा विकास विभाग, सामान्य सेवा विभाग, लेखा तथा कोष ब्यवस्थापन विभाग, सुचना प्रविधि विभाग।

७.१ ब्यवस्थापन

१. श्री जनार्दन देव पन्त	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत
२. श्री राज नारायण दास	सहायक महाप्रबन्धक

३. श्री राम बहादुर चौधरी	मुख्य व्यवस्थापक
४. श्री मुकेश दहाल	मुख्य व्यवस्थापक
५. श्री नारायण बहादुर कार्की	मुख्य व्यवस्थापक
६. श्री गोकर्ण प्रसाद उपाध्याय	मुख्य व्यवस्थापक

८) संस्थाको श्रोत

संस्थाको चुक्ता पूँजी र सदस्यहरूबाट परिचालित बचतले मात्र ग्राहकहरूको कर्जा आवश्यकता पुरा गर्न सकिएको छैन। ग्राहकको प्रत्येक वर्ष बढ्दो कर्जा माग र कार्यक्रम विस्तारले गर्दा यस संस्थाले स्वदेशी वाणिज्य बैंकहरू तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट कर्जा लिई ग्राहकहरूको माग पुरा गरिएको छ।

९) संस्था कस्को लागि ?

अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँगको पहुँचबाट वन्चित भई आफ्नो जिवीकोपार्जनको सीप (Survival Skill) लाई पूँजीकृत गर्ने अवसर नपाएका गरीब तथा पिछडिएका महिलाहरू संस्थाको प्रथम ग्राहक हुन्। उनीहरूकै आवश्यकतानुसार बिना धितो लघुवित्त कार्यक्रम (Microfinance Programme) संस्थाले संचालन गरेको छ।

सेवा पाउने परिवारको विशेषताहरू:

- ❖ विवाहित नेपाली महिला।
- ❖ भूमिहीन, सुकुम्वासी र प्रति परिवार सिंचित ७.५ कठ्ठा/१० रोपनी (असिंचित भए १५ कठ्ठा/२० रोपनी) भन्दा कम जमिन भएको।
- ❖ अब्यवस्थित, कच्ची र भुपडी घरमा बस्ने।
- ❖ प्रति परिवार वार्षिक रु. १,३८,०००/- भन्दा कम आमदानी हुने।
- ❖ अन्य बैंक/वित्तीय संस्थासँग पहुँच नभएको।
- ❖ संगठित संस्थामा स्थायी रोजगारी नभएको।
- ❖ संस्थाको कार्य क्षेत्रमा स्थायी रूपले बसोबास गरेको।

संस्थाले आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्र उपयुक्त उद्यम/ब्यवसायको पहिचान गरी ती परियोजना संचालन गर्ने संस्थाका सफल उद्यमीहरूको कर्जा आवश्यकता पूरा गर्न लघुउद्यम कर्जा (Micro-Enterprise Loan) सेवा प्रदान गर्दछ।

कर्जा पाउने ग्राहकको विशेषताहरू:

- ❖ लघुकर्जा कार्यक्रमबाट वयस्क (Graduated) सदस्य।
- ❖ भौतिक सम्पत्ति धितो दिन सक्ने।
- ❖ परियोजना लागतको कम्तिमा २०% स्वलगानी गर्न सक्ने।

(१०) कर्जा/बचत कार्यक्रम

१०.१ लघुवित्त कार्यक्रम (Microfinance Programme)

संस्थाले ग्राहकहरूको आवश्यकता र सुविधालाई मुख्य ध्यान दिएको छ। विपन्न महिलाहरू हरेक समय जिवीकोपार्जनको लागि ब्यस्त हुने हुँदा कर्जाको लागि बैंकसम्म आउन सक्दैनन। संस्थाका कर्मचारीहरू स्वयम सदस्यहरूको घरदैलोमा मासिक रूपले सेवा पुऱ्याउन जाने गर्दछन्। व्यावसायिक प्रयोजनमा लगानी भएको कर्जा व्यवस्थित ढंगले अनुगमन नगरिएमा सो कर्जा उपभोग/घरायसी काममा खर्च हुने बढी सम्भावना रहन्छ। त्यसैले सदस्यहरूलाई अनिवार्य बचत गराई उनीहरूको घरायसी, सामाजिक तथा अन्य आवश्यकता पूरा गर्न अभिप्रेरित गरिन्छ।

लघुवित्त सेवा कार्यक्रम अन्तर्गत संचालित कर्जा तथा बचत, बीमा र मनि ट्रान्सफर कार्यक्रमहरू यस प्रकार छन्।

कर्जा कार्यक्रम:		
१. साधारण कर्जा	रु. ३,००,०००/- सम्म	३ तर्ष
२. कृषि कर्जा		
(क) मौसमी कर्जा	रु. ३०,०००/- सम्म	१ वर्ष
(ख) धारा कर्जा	रु. २०,०००/- सम्म	२ वर्ष
(ग) सिंचाई कर्जा	रु. २०,०००/- सम्म	२ वर्ष
सिंचाई कर्जा (धितोमा)	रु. १,००,०००/- सम्म	२ वर्ष
दुग्ध कर्जा	रु. १,५०,०००/- सम्म	२ वर्ष
दुग्ध कर्जा (धितोमा)	रु. ५,००,०००/- सम्म	२ वर्ष
कृषि उपकरण कर्जा	रु. १,५०,०००/- सम्म	३ वर्ष
कृषि उपकरणकर्जा (धितोमा)	रु. ५,००,०००/- सम्म	३ वर्ष
वाली कर्जा	रु. १,५०,०००/- सम्म	१-२ वर्ष
वाली कर्जा (धितोमा)	रु. ५,००,०००/- सम्म	१-२ वर्ष
सिंचाई कर्जा	रु. ६०,०००/- सम्म	२ वर्ष
सिंचाई कर्जा(धितोमा)	रु. ५,००,०००/- सम्म	२ वर्ष
३. घर घडेरी कर्जा		
(क) घर निर्माण कर्जा	रु. ३,००,०००/- सम्म	५ वर्ष
(ख) घडेरी कर्जा	रु. ३,००,०००/- सम्म	३ वर्ष
(ग) घर मर्मत कर्जा	रु. ४०,०००/- सम्म	२ वर्ष
(घ) चर्पी निर्माण कर्जा	रु. ३०,०००/- सम्म	२ वर्ष